

BOSH MUHARRIR:

Baratov Sharif Ramazanovich

psixologiya fanlari doktori, professor,
Xalqaro psixologiya fanlari akademiyasining haqiqiy a'zosi (akademigi)

Bosh muharrir o`rinbosari:

Shoumarov G`B. – O`zbekiston Respublikasi fanlar Akademiyasi Akademigi

TAHRIRIYAT KENGASHI A`ZOLARI

Mas`ul kotib:

Sobirova D.A. – psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

XORIJ OLIMLARI

Kozlov V.V. - psixologiya fanlari doktori, akademik (Rossiya)

Malix S.B. - psixologiya fanlari doktori, akademik (Rossiya)

Maksimenko S.D. - psixologiya fanlari doktori, akademik (Ukraina)

Rejep O`zyurek - psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Darya Gaysina - Sasseks universiteti Psixologiya fakultetida genetika va epigenetika, PhD (Angliya)

O`ZBEKISTON OLIMLARI

PSIXOLOGIYA FANLARI

Umarov B.M. - psixologiya fanlari doktori, professor

Qodirov B.R. - psixologiya fanlari doktori, professor

Qodirov U.D. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Akramova F.A. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Baratova D.Sh. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Utepberganov M.A. - psixologiya fanlari doktori, professor

Ayrapetova A.G. - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Nazarov A.M. - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Atabayeva N.B. - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Fayziyeva M.X. - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Qarshiyeva D.S. - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Arzikulov D.N. - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Abdullayeva D.U. - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ruxiyeva X.A. - psixologiya fanlari nomzodi, professor

Usmanova M.N. - psixologiya fanlari nomzodi, professor

Ostanov Sh.Sh. - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Rustamov Sh.Sh. - psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

PEDAGOGIKA FANLARI

Ibragimov X.I. - O`zbekiston Respublikasi fanlar Akademiyasi Akademigi

Olimov Sh.Sh. - pedagogika fanlari doktori, professor

Abdullayeva B.S. - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Hamroyev A.R. - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Rajabov T.I. - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

FILOLOGIYA FANLARI

Shodmonov Q.B. – filologiya fanlari doktori, professor

Gadoyeva M.I. - filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Rajabov D.Z. - filologiya fanlari doktori, professor

Rasulov Z.I. - filologiya fanlari doktori (DSc), professor v.b.

Toirova G.I. - filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Raxmatullayev Sh.N. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Xalilova R.R. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

MUHARRIRLAR:

Raxmatova M.M. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov M.M. - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov A.M. - BuxPXTI "Xorijiy tillar" kafedrasini mudiri

G'aybulloyev Alisher Asadovich
Buxoro davlat universiteti Psixologiya va
sotsiologiya kafedrası o'qituvchisi

O'QUVCHILARIDA BULLING XULQ ATVORNI BARQARORLASHTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI

Annotatsiya. Maqolada "Bulling" xulq-atvor zamonaviy jamiyatning ijtimoiy psixologik hodisasi sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek determinantlarni o'rganish va bezorilikni oldini olish konsepsiyasini ishlab chiqish zarurligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: Og'zaki zo'ravonlik, haqoratli imo-ishoralar yoki, harakatlar, qo'rqitish, izolyatsiya qilish, tovlamachilik, mulkka zarar yetkazish va boshqalar.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ СТАБИЛИЗАЦИИ БУЛЛИНГОВОГО ПОВЕДЕНИЯ У СТУДЕНТОВ

Аннотация. В статье анализируется феномен "Буллинг" как социально- психологического явления современного общества. Также обосновывается необходимость изучения детерминант и разработка концепции превенции буллинга.

Ключевые слова: вербальный буллинг, обидные жесты или действия, запугивание, изоляция, вымогательство, повреждение и иные действия с имуществом,

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF STABILIZING BULLYING BEHAVIOR IN STUDENTS

Annotation. The article analyzes the phenomenon of bullying as a socio-psychological phenomenon of modern society. It also substantiates the need to study the determinants and develop a concept for the prevention of bullying.

Keywords: verbal bullying, offensive gestures or actions, intimidation, isolation, extortion, damage and other actions with property.

Kirish. Jahonda bullying global darajada ko'rib chiqilayotgan dolzarb muammolardan biridir. "Bola huquqlari" to'g'risidagi konvensiyada bolalarning jismoniy, psixologik, zo'ravonlik, haqorat, ekspluatatsiyaning barcha turlaridan himoya qilish kabi huquqlar belgilangan. BMT Bosh Assambleyasi 2014-yilda 69/158 sonli rezolyutsiyani qabul qilib, unda bullingning butun dunyoda ro'y berayotgani, uning bolalar huquqiga ta'sir ko'rsatayotgani va zo'ravonlik qurbonlari uzoq muddatli salbiy oqibatlar ta'sirida qolib ketayotganini ma'lum qildi. Rezolyutsiyaga asosan Bosh Assambleya a'zo davlatlarga bolalarni maktablarda bullingdan muhofaza va himoya qilish bo'yicha choralarni qabul qilishni tavsiya qildi. YUNESKOning "Maktabda zo'ravonlik va bullying" global hisobotiga ko'ra, har yili dunyo bo'yicha 246 millionga yaqin bolalar va o'smirlar maktabda zo'ravonlik va ta'qibga duch kelishadi. BMTning Bolalar jamg'armasi (YUNISEF)ning ma'lumotlariga ko'ra, 13-15 yosh oralig'idagi 130 milliondan ziyod bolalar maktabda bullinga uchraydi.

So'nggi yillarda respublikamiz umumta'lim maktablarida bullying profilaktikasi va uning oldini olish borasida me'yoriy asoslar yaratildi va "Mazkur yo'nalishda rivojlangan mamlakatimizning ilg'or tajribasini o'rganish va tahlil qilish asosida umumta'lim muassasalarida o'quvchilar o'rtasida bullying profilaktikasi va uning oldini olish dasturini joriy etish" kabi vazifalar belgilangan. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2019-yilda 13 yoshdan 15 yoshgacha bo'lgan bolalar o'rtasida qasddan sodir etilgan jinoyatlar ko'rsatkichlari 129 kishini, 2020-yilda 188 kishini (o'sish 46%) va 16-17 yoshdagi bolalar orasida mos ravishda 689 va 1088 kishini tashkil etdi (o'sish 58%). Mutaxassislarining fikriga ko'ra, bu holat bolalarning rivojlanishi uchun ma'lum xavflarni keltirib chiqarishi, ularning huquqbuzarliklarga moyilligini oshirishi mumkin.

Adabiyotlar tahlili. Maktabdagi zo'ravonlik muammosi XX asrning boshlarida paydo bo'lgan, 1905-yilda K. Dyuks birinchi marta ushbu mavzu bo'yicha o'z ishini nashr etgan. Bezorilik muammosining birinchi tizimli tadqiqotlari Skandinaviya tadqiqotchilari tomonidan amalga oshirildi: D.Olweus, P.P. Heinemann, A. Picas, E. Roland. Ular bullying (ingliz tilidan bully - bully) tushunchasini ishlab

chiqdilar, uni zulm, diskriminatsiya va zoʻravonlik deb taʼrifladilar. Keyinchalik bu muammo V.T. Orton, D.A. Leyn, D.P. Tattum, E. Munthe. kabi ingliz olimlarini qiziqtirdi. Tattum (1989) bezorilikni zoʻravonlikning oʻziga xos turi sifatida tushunganki, odam uzoq vaqt davomida boshqa kuchsiz shaxsga jismonan hujum qilganda yoki unga tahdid qilganda, inson oʻzini yolgʻiz, qoʻrquv va harakat erkinligidan mahrum his qiladi.

D.Leyn oʻz tadqiqotida E.Roland ijodiga tayanib, bezorilikka quyidagi taʼrifni beradi: zoʻravonlik, yaʼni qisqa muddatli ham, uzoq muddatli ham boʻlishi mumkin boʻlgan zoʻravonlik, jismoniy yoki ruhiy zoʻravonlik boʻlishi mumkin va oʻzini shunday koʻrinishda namoyon qiladi. Bugungi kunda oʻzini himoya qila olmaydigan shaxs yoki odamlar guruhiga munosabat.

Besag kabi boshqa xorijiy olimlar bezorilik tushunchasi haqida oʻz fikrlarini ilgari surdilar. Besag (1989) qoʻrqitish, jismoniy, psixologik, ijtimoiy yoki ogʻzaki takroriy hujumlar deb taʼriflanishi mumkin boʻlgan xatti-harakat kuchlari rasmiy yoki situatsion jihatdan katta boʻlgan odamlarda, oʻzini himoya qilish uchun hech qanday vositaga ega boʻlmaganlarga nisbatan takroran sodir boʻlishi mumkinligini aytib oʻtdi.

T.R.Heald (1994), soʻzlariga koʻra, bezorilik - bu bir kishi tomonidan amalga oshiriladigan uzoq muddatli, jismoniy yoki psixologik zoʻravonlik yoki guruhda va taktik vaziyatda oʻzini himoya qila olmaydigan shaxsga qarshi qaratilgan, ongli ravishda ogʻriq keltirish, qoʻrqitish yoki odamni uzoq vaqt stressga duchor qilish bilan tahdid qilish.

P.K.Smit va I.Uitni bezorilikni vaziyat sifatida belgilab, qoʻrqitishning aniq misollarini koʻrsatadi, masalan; tahdid qilish, kaltaklash va tepish, xonani qulflash, qoʻrqitish xabarlarini yuborish va odam bilan muloqot qilishdan bosh tortish.

Arora (1994) maktab muhitida zoʻravonlik muammosini oʻrganib chiqdi va zoʻravonlik maktabda oʻqiyotgan yoshlar oʻrtasida sodir boʻladigan, norozilik yoki stressni keltirib chiqaruvchi omillar kuzatilishi mumkin degan xulosaga keldi. Jismoniy va ruhiy jihatdan zaifroq boʻlgan "jabrlanuvchi" ga nisbatan ustunlikdan "huquqbuzar" qoniqish hissini oladi; "Huquqbuzar" bu xatti-harakatidan boshqalarni qadrsizlantirish, oʻz kelib chiqishidan ajralib turish uchun foydalanadi.

Bezorilik dunyoda keng tarqalgan va har doim mavjud boʻlgan. Ular uzoq vaqtdan beri bu muammo bilan kurashmoqdalar, qoʻrqitish muammosini bir zumda va abadiy hal qilish mumkin emas. Agar zoʻravonlikning namoyon boʻlishi oʻz vaqtida toʻxtatilmasa, vaqt oʻtishi bilan ular yanada xavfli boʻlib qoladi. Zoʻravonlik muammosini hal qilish uchun zoʻravonlik holatini yaratishga urinishlarga toʻgʻri va oʻz vaqtida javob berish muhimdir. Agar taʼlim jarayonining barcha ishtirokchilari zoʻravonlik muammosi bilan faol va jiddiy shugʻullansa, unda koʻplab nizolarning oldini olish ehtimoli katta.

Bezorilikning oldini olish; ogohlantirish, bartaraf etish va nazorat qilish kabi jihatlarni oʻz ichiga olishi kerak.

Profilaktik ish oʻquvchining hayoti va xulq-atvori sifatini yaxshilashga yordam beradigan, shaxsiy yoʻnalishlarini oʻzgartirish orqali maxsus pedagogik va tarbiyaviy tadbirlarni qoʻllash orqali uning ijtimoiy, oilaviy va shaxsiy holatini oʻzgartirishni oʻz ichiga oladi.

Bezorilik holatlarining oldini olish choralarning asosiy maqsadi: bolalarga stressli vaziyatlar va tajovuzkorlikka qarshi kurashishni oʻrganishga yordam berishdir.

Zoʻravonlikning oldini olishning maqsadlari quyidagilardan iborat:

- oʻqituvchilarni qiyin bolalar bilan ishlash va bezorilik holatlarini hal qilishga oʻrgatish;
- oʻquvchilarning ijtimoiy farovonligini oshirishga koʻmaklashish;
- ota-onalarning psixologik-pedagogik taʼlimi;
- travmatik va ijtimoiy xavfli vaziyatni bartaraf etish;
- oʻquvchilarda bagʻrikenglik va vatanparvarlikni rivojlantirish;

"Oʻsmirlar oʻrtasida bezorilikning oldini olish dasturi" (K.S. Shalaginova) amalga oshirilgandan soʻng, "Bezorilik soʻrovi (oʻzini oʻzi baholash)", "Agressiya testi" (L.G. Pochebut), "Sotsiometriya" usullaridan foydalangan holda takroriy tadqiqot oʻtkazildi. (Moreno). Tadqiqot 6 "B" sinfining nazorat guruhi va 6 "B" sinfining eksperimental guruhida oʻtkazildi, ular bilan oʻsmirlar oʻrtasida bezorilikning oldini olish dasturi amalga oshirildi.

Sinfda bezorilik holatlari mavjudligini aniqlash uchun "Bezorilik soʻrovi (oʻz-oʻzini baholash)" natijalarini koʻrib chiqamiz. Anketaga koʻra, zoʻravonlik "qurbonlari" soni biroz koʻpaygan - 46%,

o'g'il bolalar o'rtasida o'smirlarning 50%, qizlar orasida esa 44% ni tashkil qiladi. Bezorilik "qurbonlari" umumiy sonining ulushi biroz oshdi, ular haftada bir martadan kam qo'rqitishadi va bezorilik olti oydan kamroq davom etadi - 15%.

Keyinchalik biz T.R. tomonidan berilgan kontseptsiyaga tayanamiz. Heald (1994), zo'rvonlik - bu bir shaxs yoki guruh tomonidan amalga oshiriladigan va o'zini himoya qila olmaydigan shaxsga qarshi qaratilgan uzoq davom etadigan jismoniy yoki psixologik zo'rvonlik. Ushbu kontseptsiya "bezorilik" tushunchasini eng to'liq va aniq tavsiflaydi va biz aniqlagan barcha xususiyatlarni o'z ichiga oladi.

Maktabda bezorilik qanday shakllarda bo'lishini aniqlang. Avval ta'kidlanganidek, D. Leyn zo'rvonlik tushunchasiga jismoniy va ruhiy zo'rvonlikni o'z ichiga oladi, tadqiqotchi I. Berdishev jismoniy zo'rvonlik bilan og'zaki, xulq-atvor va aslida tajovuzkor zo'rvonlikning mavjudligi haqida gapiradi; T.Mertsalova jismoniy, hissiy, og'zaki, ruhiy va jinsiy zo'rvonlikni ajratadi.

Shunga asoslanib, zo'rvonlikning quyidagi shakllarini ajratish mumkin:

1. Jismoniy maktabdagi bezorilik - qasddan turtish, urish, tepish, kaltaklash va boshqa tan jarohatlari yetkazish va hokazo. Jinsiy zo'rvonlik ham mumkin, bu jinsiy xarakterdagi harakatlarni o'z ichiga oladi.

2. Psixologik maktab zo'rvonligi - bola ruhiyatiga ta'sir qilish bilan bog'liq zo'rvonlik, psixologik travma doimiy haqorat, tahdid, ta'qib va qo'rqitish orqali amalga oshiriladi.

"Jabrlanuvchi" doimiy ism qo'ng'iroq qilish (zararli taxalluslar), masxara qilish, yoqimsiz mish-mishlar tarqatish, izolyatsiya qilish, qo'rqitish ("jinoiyatchi" "jabrlanuvchini" o'zi istamagan narsani qilishga majburlashi mumkin), tovlamachilik tufayli o'zini ishonchsiz his qila boshlaydi. Pul, oziq-ovqat, biror narsani o'g'irlashga majburlash, mulkka zarar yetkazish va boshqa harakatlar (o'g'irlik, talonchilik, "jabrlanuvchining" shaxsiy narsalarini yashirish). Bu, shuningdek, "Kiberbulling"ni o'z ichiga oladi - mobil telefonlar, internetdan foydalangan holda haqorat qilish, bahsli tasvirlar, fotosuratlar va mish-mishlarni tarqatish, ism-shariflar va boshqalar.

Shunday qilib, tahlillar asosida xulosa qilishimiz mumkinki, bezorilik deganda uzoq vaqt davomida bir shaxs yoki bir guruh shaxslar tomonidan o'zini himoya qila olmaydigan shaxsga nisbatan tizimli ravishda amalga oshiriladigan zo'rvonlik tushuniladi va bu harakatlar uzoq vaqt davomida jabrlanuvchiga zarar yetkazish va, zo'rvonlikdan psixologik yoki jismoniy qoniqish olish.

Diagramma

Biz maktab muhitida o'smirlar o'rtasida o'quv jarayoni bilan bog'liq holda, maktabda yoki undan tashqarida o'quv jarayoni ishtirokchilari bilan sodir bo'ladigan bezorilikni ko'rib chiqamiz.

"Agressiya testi" (L.G. Pochebut) natijalari bir xil bo'lib qoldi, o'smirlarning 31 foizi past darajadagi tajovuzkorlik va yuqori darajada moslashtirilgan xatti-harakatlarga ega. Qolgan 69% o'smirlar o'rtacha tajovuzkorlik va moslashish darajasiga ega.

Agressiya shkalasi natijalariga ko'ra, natijalar bir xil bo'lib qoldi: sinfdagi o'smirlarning 16 foizida jismoniy tajovuzkorlik darajasi yuqori, 12 foizida ob'ektiv tajovuzkorlik darajasi yuqori, o'smirlarning 19 foizida yuqori darajada. o'z-o'ziga tajovuz.

Jadval-1

"Agressiya testi" usuli yordamida miqdoriy ma'lumotlar (L.G. Pochebut)

Tajovuzkorlik darajasi	Og'zaki tajovuz		Jismoniy tajovuz		Ob'ektning tajovuzkorligi		Emotsional agressiya		O'z-o'zini shikastlash	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
O'lchovdagi tajovuzkorlik va moslashuvchanlikning normal darajasi.	26	100	22	84	23	88	26	100	26	81
O'lchov bo'yicha yuqori darajadagi tajovuzkorlik va past darajadagi moslashuvchanlik	0	0	4	16	3	12	0	0	5	19

Eksperimental va nazorat guruhlarini o'rtasidagi tajovuzkorlik darajasidagi ("Agressiya testi" usuli bo'yicha) va sotsiometrik maqom indeksidagi ("Sotsiometriya") farqlarining ishonchliligini aniqlash uchun natijalarni taqqoslash amalga oshirildi. Olingan ma'lumotlarni tahlil qilish natijasida guruhlar o'rtasidagi farqlarni baholash mumkin. O'smirlar o'rtasida zo'rvonlikning oldini olish dasturidan oldin guruhlar barcha o'rganilgan ko'rsatkichlar bo'yicha bir xil ko'rsatkichlarga ega edi.

Nazorat bosqichida ko'rsatkichlardagi farqlar aniqlandi: nazorat guruhidagi o'smirlarning tajovuzkorlik darajasi eksperimental guruhidagi o'spirinlarga qaraganda yuqori, eksperimental guruh ishtirokchilarining sotsiometrik holati esa o'smirlarnikidan yuqori edi. nazorat guruhi. Binobarin, profilaktika ishlari barcha o'zgaruvchilarda ijobiy tomonga sezilarli o'zgarishlarga olib keldi.

Ikkala guruh - nazorat va eksperimental natijalarni solishtirsak, sinfda zo'rvonlik holatlarining mavjudligini aniqlash uchun "Bezorilik so'rovi (o'z-o'zini baholash)" usulidan foydalangan holda, 6-"B" sinfida "jabrlanganlar" soni ko'proq ekanligini ko'rish mumkin. va zo'rvonlik holatlarining o'zi 6 "B" eksperimental guruhiga qaraganda ko'proq. Shunday qilib, nazorat guruhida qo'rqitish "qurbonlari" sinfning umumiy sonidan 46%, eksperimental guruhda esa 27%, deyarli ikki baravar kam. Shuningdek, nazorat guruhida zo'rvonlik holatlarining 31% uzoq vaqt davomida sodir bo'ladi; eksperimental guruhda bu foiz pastroq va 23% ni tashkil qiladi.

Wilcoxon T-testi yordamida natijalarni hisoblash shuni ko'rsatdiki, empirik T qiymati "ahamiyati" bo'yicha muhimlik zonasiga to'g'ri keladi. Eksperimental guruhda tajovuzkor xatti-harakatlar va moslashuvchanlik darajasining pasayishi (Temp. = 153), shuningdek, guruhdagi o'smirlarning sotsiometrik holatining biroz yaxshilanishi (Temp. = 3) bo'yicha ijobiy tendentsiya kuzatildi.

Nazariy tahlildan foydalanib, zo'rvonlik uzoq vaqt davomida bir shaxs yoki bir guruh shaxslar tomonidan o'zini himoya qila olmaydigan shaxsga nisbatan tizimli ravishda amalga oshiriladigan zo'rvonlik ekanligini aniqladik.

O'smirlik davrida zo'rvonlikning asosiy sabablarini tashqi, shaxsiy va oila ichidagilarga bo'lish mumkin.

- tashqi sabablar - bu o'smir tahsil olayotgan ta'lim muassasasining muhiti,
- shaxsiy sabablar o'smirlik tajribasiga asoslangan bo'lib, psixologik va fiziologik o'zgarishlarni o'z ichiga oladi,
- oila ichidagi sabablar esa ota-ona aka-uka, opa-singil va bola munosabatlaridagi muammolardan kelib chiqadi. Bu sabablar o'smirning psixologik o'zgarishlari va uning tajribalari bilan bog'liq bo'lib, "huquqbuzar" va "jabrlanuvchi" uchun ham amal qiladi.

Individual xususiyatlarni hisobga olgan holda potentsial "bezorilar" va "jabrlanuvchilar" bilan individual ishlarni olib borish muhim, zo'rvonlikning oldini olishda yaxshi natijaga erishish uchun qo'rqitishning oldini olish bo'yicha guruh ishlari butun maktabda va har bir sinfda alohida o'tkazilishi kerak.

Amaliy tadqiqot davomida darslarda bezorilik holatlari mavjudligiga tashxis qo'yildi, o'smirlarning tajovuzkorlik darajasi o'Ichandi, potentsial "jabrlanuvchilar" va "huquqbuzarlar"ni aniqlash uchun "Sotsiometriya" o'tkazildi.

Shu munosabat bilan o'smirlar o'rtasida bezorilikning oldini olish dasturi tanlab olindi, unda nizolarda konstruktiv javob berish, tajovuzkor reaksiyalarni kamaytirish, shaxslararo munosabatlarni optimallashtirish va bag'rikenglikni rivojlantirish bo'yicha vazifalar mavjud. Treninglar davomida ishtirokchilar faol ishladilar, o'z fikr-mulohazalarini bildirdilar, darslarning taklif etilgan mavzularini qiziqish bilan muhokama qilishdi.

Dastur natijasida o'smirlar o'rtasida bezorilik holatlarining kamayishiga erishildi, takroriy diagnostika dastur samaradorligini isbotladi.

Tadqiqot belgilangan maqsadiga erishildi. O'smirlar o'rtasida bezorilik va uning oldini olish bo'yicha barcha belgilangan vazifalar bajarildi. Tashxis o'tkazildi va o'smirlar o'rtasida bezorilikning oldini olish dasturi tanlandi, bu qayta tashxis qo'yish natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Xulosa. Bulling - bu tasodifiy, bir martalik yoki kamdan kam sodir bo'ladigan holat bo'lmasdan, balki doimiy ravishda shaxsga yo'naltirgan psixologik, fiziologik va verbal ko'rinishdagi tizimli tahqirlash hisoblanadi; Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sinfda "himoyachilar" qanchalik ko'p bo'lsa, bulling holatlari shunchalik kamayadi. Umumiy va ezgu g'oya asosida birlashgan bolalardan tarkib topgan "jamo", sinfda bulling holatlarini bartaraf etilishiga olib keladi;

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Реан А.А., Новикова М.А., Коновалов И.А., Молчанова Д.В. Руководство по противодействию и профилактике буллинга: Методические рекомендации – Москва, 2019.
2. Доклад ООН о положении дел в мире в области профилактики насилия в отношении детей 2020 г.: резюме. ISBN 978-92-4-000713-0 (Версия онлайн).
3. Воробьева К. Детская агрессивность как следствие деструктивного семейного воспитания / К. Воробьева // Воспитание школьников. – 2008. – № 7. – С. 48–56.
4. Jalolov J., Makhkamova G., Ashurov Sh. English Language Teaching Methodology (theory and practice). –T: Fan va технология, 2015. –336 б.
5. Краевский В.В. Методология педагогики: новый этап. -М.: Академия, 2006. - 393с.
6. Каримова О., Гафаров З. Основы государства и права. – Тошкент, 1995.- 218 б.

	Homilador ayollardagi emotsional holatlarni o'rganishning nazariy masalalari
210	Umarova Dilora Turobovna Talabalarda refleksiv qobiliyatlarni namoyon bo'lishining dinamik xususiyatlari
214	G'aybulloyev Alisher Asadovich O'quvchilarida bulling xulq atvorni barqarorlashtirishning psixologik omillari
219	Abdullayev Amrullo Nassulloevich Harbiy ta'lim fakulteti talabalarining shaxslilik sifatlarini tadqiq qilishning psixologik va ilmiy metodologik asoslari
223	Aminova Gulnoza Nasritdinovna Ijtimoiy kompetentlik - maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilari kasbiy kompetentligini rivojlantirish omili sifatida
227	Goyibnazarova Soxiba Shakarovna Oila munosabatlarida gender rollar va streotiplarining emotsiyalar bilan bog'liqligi muammosi
230	Turopova Ma'mura Safar qizi Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy shakllanishning psixologik omillari
234	Baratova Dilafro'z Olimjonovna Noto'liq oilalarning o'ziga xos ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
243	Turobova Maxbuba Alisherovna Talaba qizlarni oilaviy xayotga tayyorlashning psixologik xususiyatlari
YOSH TADQIQOTCHILAR MINBARI	
247	Bo'ronova Kamola Baxtiyorovna O'zbek oilalarida ota-ona va farzandlar o'rtasidagi emotsional munosabatlarning pedagogik – psixologik determinantlari
250	Azizova Dinara Rahmiddin qizi Muammoli o'qitish texnologiyalari asosida o'quvchilarning bilimlari va intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik psixologik xususiyatlari
254	Abdullayev Shahzodjon Zokirjonovich Reklamaning shaxs tomonidan idrok qilinishini o'rganishning ilmiy-nazariy muammolari
258	Dehqonboyev Shohajahon Oybek og'li Sud oid psixologik ekspertizasini tashkil qilish va o'tkazishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari
262	Bobirov Davron Bobir o'g'li Psixologik xizmat ko'rsatishning huquqni muhofaza qiluvchi organlardagi asosiy maqsad va vazifalari
13.00.00 – PEDAGOGIKA	
265	Muxamadiyeva Roza Urazovna Vokal-xor pedagogik-psixologik malakalari va ularning ahamiyati
268	Toshmurodov Bahridin Umarovich O'zbek musiqa fol'klori namunalarini to'plash va yozib olish tarixidan
271	Gulnora Xaliqova Informatika va axborot texnologiyalari o'qituvchilarining imkoniyatlarini kengaytirish: samarali o'qitish uchun pedagogik dasturiy ta'minotdan foydalanish
275	Nurmedov Nurmuxammed Axmed o'g'li, Alimbetova Aynura Targinovna Qo'l jangi bilan shug'ullanuvchilarni musobaqalarga tayyorlash samaradorligi
279	Нурматова Фируза Муминовна Современные методы обучения педагогическим и психологическим принципам в работе над техникой игры на фортепиано
10.00.00 – FILOLOGIYA	
285	Mirzoyeva Yulduz Yusup qizi She'riy matnlarda qo'llangan badiiy san'atlarning lingvostilistikasi ("Ming bir kecha"asari hikoyatlari misolida)

**BUXORO PSIXOLOGIYA VA XORIJIY TILLAR INSTITUTI ILMIY
AXBOROTNOMASI ILMIY-AMALIY JURNAL**

№2(6) 2024

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **2023-yil 22-fevral № 064916-sonli** guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAK Rayosatining 2023 yil 29 dekabrda 347-son qarori bilan **10.00.00 – filologiya, 13.00.00 – pedagogika, 19.00.00 – psixologiya** fanlari bo‘yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan zaruriiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

**Buxoro psixologiya va xorijiy tillar
instituti ilmiy axborotnomasi // ilmiy-amaliy jurnal. - Buxoro, 2024.
№ 2. - 294 b.**